

Vigtigheden af et gravsted

Samtale med Annette Heick

Af Mette Storgaard

Da jeg fik spørgsmålet, om jeg havde lyst til at udtale mig om kirkegårdenes fremtid og vigtigheden af et gravsted, sagde jeg ja med det samme. Jeg har en stærk holdning til hele spørgsmålet om "gravsted eller ej", og min holdning bygger på mine egne personlige erfaringer.

Mine bedsteforældres valg af gravsteder

Min farmor og farfar fravalgte i sin tid til min store ærgrelse et gravsted. De ligger i stedet i de ukendtes grav. Jeg ville ønske, at de havde et gravsted, fordi der er så mange følelser forbundet med det.

Min mormor og morfar har et gravsted, som jeg besøger tit og ofte. Når jeg er ved deres grav, lader jeg mine tanker spadserer, og minderne kaldes frem. Jeg hører deres stemmer, jeg kan dufte deres stue, og jeg kan nærmest se stegen, der står færdig på komfuret. Ved deres grav kan jeg fuldstændig genkalde mig, hvordan livet med min mormor og morfar var.

Den samme følelse har jeg så desværre ikke mulighed for at genskabe med min farmor og farfar. Jeg ville ønske, at nogen havde talt med min farfar om hans ønsker, for jeg tror, at han ville have ønsket det anderledes. Men min farmor valgte de ukendtes grav, fordi det var både nemmest og billigst.

Min egen drøm om et gravsted

Mit ønske er, at vi i vores familie kan samles om et familiegravsted. Jeg har valgt, hvor jeg gerne vil ligge, og alt er planlagt ned til mindste detalje. Min køreplan i form af Min Sidste Vilje ligger klar i skuffen: hvilken type gravsten, hvilken kirke, hvilken præst og hvilke salmer.

Dermed behøver mine efterladte ikke at tage stilling til disse ting. De kan i stedet gøre de ting, som de mener, er vigtige omkring min død og deres sorg.

Jeg har gjort et absolut ihærdigt forsøg på samme form for planlægning med mine forældre. Men jeg er ikke sluppet heldigt fra det, for de ønsker ikke at tale om det. "Det skal du da ikke bruge penge på," siger min mor. Men det handler slet ikke om at "bruge penge". Står det til mig, skal vi samles i et familiegravsted. Det vil give rigtig god mening. Mine forældre er netop flyttet i det, der formentlig bliver deres sidste bolig, hvor de kan blive gamle. Tæt på kirken.

Jeg har sagt farvel til alt for mange venner

Desværre har jeg oplevet den store ulykke at miste rigtig mange af mine venner her i livet. Når jeg kigger på fotos fra vores bryllup, er en tredjedel af gæsterne her ikke længere i dag. Det handler om både sygdom, selvmord og mord – ting, som man slet ikke kan begribe. Nogle af disse venner har i dag gravsteder, og dem, som er tilgængelige for mig, besøger jeg jævnligt. I flere øvrige tilfælde har enken eller enkemanden valgt enten askespredning, de ukendtes grav eller gravsted i udlandet.

Stemningsfuld hovedsti på Søllerød Kirkegård. Foto: Michael Rohde-Petersen, 2024.

Det gør helt ondt i mit hjerte ved tanken om mine afdøde venners forældre, der enten har lang vej til deres barns gravsted – eller slet ikke har et gravsted at besøge. En ægtefælle kommer typisk videre i livet på et tidspunkt – måske også med en ny partner – men forældrene vil for altid have mistet et barn og får aldrig en erstatning for deres tab. De burde have muligheden for at besøge et gravsted.

Derfor har jeg også en ekstremt stærk holdning til, at vi med både vores partnere og forældre ser hinanden i øjnene og tager en benhård – men nødvendig – snak om: Hvad gør vi, hvis det værste sker? Hvad forestiller vi os omkring vores muligheder og behov? Afhængigt af hvem der dør og i hvilken alder, kan det at arrangere en begravelse også have en terapeutisk effekt.

Jeg føler mig hjemme på kirkegården

Hver eneste dag går jeg tur på min kirkegård i Søllerød. Jeg blev engang tilbudt at deltage i et tv-program, hvor hele essensen var, at det skulle være uhyggeligt, og at jeg skulle blive bange. "Sådan noget med kirkegårde om natten" blev der sagt. Beklager, men det kan slet ikke skræmme mig. Jeg føler mig hjemme og tilpas på kirkegården – også om natten. Der er så fredfyldt og smukt.

På kirkegårde er det vigtigste element ro. Muligheden for at opsøge områder, der kalder på fordybelse. Men jeg er også åben over for nytænkning og fornyelse på kirkegårdene. En større fleksibilitet kunne være en idé. Jeg har tit undret mig over, at man sydpå nærmest begraver folk i skuffer op ad en væg. Men jeg forstår det bedre og bedre. For nylig oplevede vi på en kirkegård på Cuba, hvordan folk sad på picnictæpper rundt omkring væggene med deres døde og spiste og hyggede sig. Jeg er tilhænger af, at man på den vis fejrer alle livets faser. Både det levende og det døde, så det døde ikke altid bliver så ... dødt.

Det handler om faciliteter og indretning af kirkegården. F.eks. bør børn også kunne rummes på kirkegården. Børn er ikke pr. definition larmende, de kan også fordybe sig. På Vestre Kirkegård i København er der et virkelig lækkert område ved heltegravene med bænke til samtale. En smuk tanke, og så kunne man samtidig lære børn om historien bag heltegravene.

Nærvær og ægte følelser omkring sorg og død

Teknologisk set er vi langt fremme i Danmark, men vi har fuldstændig overset betydningen af og behovet for nærvær. Betydningen af nærvær for det enkelte menneske. Det at få et brev med posten. Det at tale med en rigtig person i telefonen. "Du kan ikke stoppe udviklingen, du er nødt til at følge med." Det handler ikke altid om at følge med, men om at forholde sig kritisk til udviklingen.

På samme måde er vi berøringsangste over for de ægte følelser blandt pårørende til døde. Vi kan svinge os op til et: "Er du ved at komme videre?" Videre til hvad? Vi ser døden som et kæmpe problem i stedet for at spørge ind til sorgens kerne. En af mine forældres gode venner var på besøg hos dem på et tidspunkt i hans liv, hvor han bogstavelig talt var dødssyg. Jeg spurgte ham om, hvordan det føltes at skulle dø og ikke se sine børnebørn blive voksne. Efterfølgende var mine forældre vrede over, at jeg kunne finde på at spørge ham om det. Men

På den ældre del af Søllerød Kirkegård er der store familiegravsteder og mausoleer.
Foto: Michael Rohde-Petersen, 2024.

Frodigt afsnit med store familiegravsteder på Søllerød Kirkegård. Kirken anes i baggrunden.
Foto: Michael Rohde-Petersen, 2024.

det er jo hans liv og i hans tanker døgnet rundt, når han ved, at han snart skal dø. Og han er den eneste, der har svaret.

De døde bliver usynlige

For nylig medvirkede jeg i et tv-program, der handlede om Gud og vores tro. Efterfølgende fik jeg en personlig besked på min Instagram fra en vred dame, der skrev til mig: "Det er jo ikke dig, der har mistet tre børn!" Jeg svarede hende, takkede for hendes besked og spurgte til, om hun mon havde mistet tre børn. Og det havde hun på ulykkelig vis. Der var aldrig nogen, der havde stillet hende dette spørgsmål direkte før, og vores første beskeder har nu ført til en lang korrespondance mellem hende og mig, hvor vi skriver sammen på ugebasis.

Det mest ubærlige er, at de døde bliver usynlige. Og når folk sørger og viser deres sorg frem – f.eks. med husaltre med fotos og lys – sygeliggør vi dem. "Nu må de se at komme videre." Videre hvorhen? De kommer aldrig videre – de kommer et andet sted hen, men ikke videre.

Samtale mellem Annette Heick og Mette Storgaard, der fandt sted den 15. april 2024.

På vegne af Danske Stenhuggerier